

Isteni mimézis

(LA DIVINA MIMESIS)

I. ÉNEK

Negyvenéves korom táján¹ életemre sötét árnyak vetültek. Bármit is tettem 1963 „Vadonjában”,² abban az évben, amikor abszurd mód felkészületlen ért, hogy kívül kerültem mások életén, a magam körét futottam egyre, sötétség vett körbe. Nem émelgytem tőle,³ szorongani sem szorongtam,⁴ sőt, az igazat megvallva a sötétségben volt valami ragyogó: a vénséges igazság fénye, melynek tündöklésében nincs is már mit mondani.

A sötétség és a fény egy és ugyanaz. Azon áprilisi – vagy májusi, nem is emlékszem; a „Vadonban” a hónapoknak semmi értelme, hát nevük sincs – reggel fénye, midőn (kérlek, olvasó, ne botránkozz meg!) a Tündöklő nevű mozi előtt találtam magam. (Vagy Tündöklés volt a neve? Netán Smaragd? Az biztos, hogy valaha Pliniusnak hívták. Nem is voltam tudatában, de az idő azon csodás pillanata volt ez, amikor valódi, hosszú hónapok jöttek, s minden cselekedetemmel – még a legjelentéktelenebbekkel, leggyermekiebbekkel és a legkevésbé ártatlanokkal is – egyértelműen azon voltam, hogy általuk megtapasztaljam, *hogyan lehet megjeleníteni, kifejezni az életet.*) Jól ismert fény volt, a tavaszé, amikor feltűnnek az első – legvidámabb, szívünknek legkedvesebb – kabátot nem viselő fiúk, könnyű trikóingben. Az Aurelia Nuován meg – akár a leszegett orrú, távoli illatokat követő egerék – a római polgárcsaládok Fiatjai nesztelen és könnyeden siklanak az első, parkokban elköltendő piknik felé, a náddal és lilaakáccal övezett rétek felé, a ködbe burkolódzó, foltos hátú Appenninek lábához...

Boldog és gonosz fény. Alighogy lefordultam a hosszú útról, melyé az Aurelia sorvad a városba érve (a VII. Gergely lehetett), napon aszalódó benzinkutak sorfala közt elhaladva – odébb fedett piac apró, zöld tetői –, a mozi két portálja között vörös, mélyvörös foltra lettem figyelmes, egy kis, rózsákkal borított oltárra, pont, mint amilyeneket áhítatos vénasszonykezek raknak a lassan-lassan kiháló umbriai, firuli, abruzzo falvakban, szorgos mozdulatokkal, ahogy öreganyjaik meg azok öreganyjai évszázadokon át. Egy – másképp nem tudom jellemezni – bumfordi, a maga módján mégis ünnepélyes oltárocska, egy vörösrózsakupac; amikor közelebb értem, felfedeztem benne az arcképet; kétszeresen is gyászos helyzet, hisz a férfi két napja halt meg, ráadásul egy igazi hős volt, a mi egyik hősünk. Szemei a bőr virágjai a magas homlok alatt (kopaszságában az élet áldásaival kelesztett ifjonti báj csillogott). A fény beragyogta a rózsákat és a portrét, meg a köröskörül elhelyezett zászlókat, talán az alázatos népi kegyelet hordta őket kötegekben ide. (Talán a Forte Boccea alapszervezet tagjainak feleségei? Tán maga a tagság, buszvezetők és kőművesek, vaskos markaikkal, akiket egyszerre tett félénkké és ösztönzött a rózsahalom?)

1–4. Végül egyik lábjegyzet sem készült el.

Mindez a Tündöklő mozi alkonyban sziporkázó portáljai között, ám most csillogásukat az a bizonyos fény halványította. Szegényes üveg-fém portálok, láttukra tessék, megint az ezredik, milliomodik szívszorulás, elérzékenyülés, elbágyadás, na meg a könnyek. Az olcsó luxus nyomorúságának látványa is képes volt miszlikbe szabdalni.

Ott vártak rám (volt velük egy öreg szenátor és egy ifjú képviselőjelölt is), feketék és sötétek, akár a városban dolguk után járó parasztok, akik összeverődnek az ünnepélyességüktől elfeketedő téren, a házak és a kis mellékutcák közötti vakító úrben, melyet a kitörni készülő nyár hoz létre. Üdvözlések, kézfogások, kölcsönös megértéssel és elvárásokkal teli tekintetek.

Most pedig a szintúgy szívszorító nézőtér soraiban gyülekeztek a reggelies fényben (az üzletek, a tetők, az utcák fényei, nem a mozié), a Tündöklő nevű filmszínházban, ami a városnegyed ragyogó találkozási pontja volt esték hosszú-hosszú sora óta, melyen az élet zászlólengetés nélkül végigvonul.

Mindannyiukat, mindannyiunkat vidámmá tett, hogy tizennyolc új srác iratkozott be hozzánk a kormánypárt kongresszusa után; a közös ivászatok mámore, azon megérzése, hogy végzetszerűen be fognak következni bizonyos események, melyeket közösen reméltünk, s melyek megtörténtét együtt követtük, s most együtt üdvözöltük mint közös sikert – és e siker a szívem szorította.

A kör saját magába fordult, és kizárta a külvilágot. (Ami persze ott volt, a mozi félig nyitott kupolaboltozatán túl ragyogó világossággal mutatta meg magát, a tengeri levegő átjárta mélykék selyem s az Appenninek.)

A színpad a negyvenes években épült, ahogy a zászlók és a mikrofon is korabeli darabok; minden rozoga, csupa előregeedett, olcsó fa, két kalapácsütéssel épp csak rögzítve, silány vörös szövettel borítva. Az a szívfacsarodás!

Csupa-csupa sötétség. A munkásokkal szemben foglaltam helyet, fenn: azok ott ünnepelőben, az apák sötét öltönyökben, a fiúk rikító trikókban (gránátvörös, kánárisárga, aranynarancs, a szezon divatszínei), itt meg a fogatlan arc, a bizonyosság megjelenítője (akár a drukker csapatának címerével), a vicces megjegyzés, ami köznapivá teszi a hitet; a színpad közepén foglal helyet, a széke, úgy tűnik, magasabb a többinél. Mikor összeüti tenyerét tradicionális mosolyra nyíló fogatlan szájjal, jeladás, hogy most tapsolni *kell*, méghozzá vidáman. A kör e bizonyosságtól sűrű középpont felé zárul, a csillogó és közömbös világ odakint reked. Itt meg a darabokra tépett szív.

Itt vagyok hát, hogy a világban, melyben az életet történelemként megélem, az *egyetlen* jó dolgot megtapasztaljam: ez pedig nem más, mint a munkások létezése. (Megszakad a szív!)

Nem tudom, mikor kezdődött, talán mindig is így volt. Ki tudja megmondani, mikor szenderedett el az értelem, pontosabban mikor kezdte vágyani saját végét? Ki tudja megmondani, mik voltak a körülmények, melyek arra készítették, hogy elkezdjen kihúzódni, vagy inkább visszatérni oda, ahol pedig nem is létezett? Hogy elhagyja az utat, melyet hosszú éveken át – szenvedélyből, naivságból, *konformizmusból* – igaznak gondolt.

élet és a költészet iránti rettegéssel megtöltő „Völgy” mélyén, tekintetemet a magasba emeltem, s fönt a csúcson fényt pillantottam meg, az újjászülető nap vakító fényét, akár a „jóöreg igazság”, amiről már nincs is mit mondani. A tény, hogy újra rátalál az ember, örömmel tölt el, még akkor is, ha igen, kétségtelenül és ténylegesen, mindennek véget vet.

A vénséges igazság végzetes fényénél aggodalmaim csillapodtak; a sötétségben a szorongás volt az egyedül valóságos érzélem, ami az *igaz!* úton mindvégig velem tartott.

Akár a hajótörött, aki a tengerből kikapaszzkodik az ismeretlen partra, megfordultam a formátlan, élettelen sötét felé; ez nem volt más, mint önnön létezőm, a velem született tulajdonságok, a változtatástól való félelem és a világ iránt érzett rettegés fatalitása, ami elől soha senki menekülni nem tud, midőn megkísérli megőrizni saját integritását.

Megpihentem kicsit, nem gondolkodtam, nem éltem, nem írtam, csak voltam, mint a betegek; aztán újra nekivágtam (a régi nóta), fel a csupasz domboldalon, ahol valóban elmondhattam, magam vagyok.

Egyedül, ellenségeimtől legyőzve, a barátok számára unalmas túlélőként, saját magam számára is idegenként kapaszkodtam egyre csak fentebb és fentebb az abszurd ösvényen, mígnem hazátlan gyermekként felértem a csúcra, én, a vesztes csatából menekült katona.

És akkor tessék, alig pár lépésre magányos, félelmekkel teli hegymászásom végétől, alighogy kikecmeregtem lelkem közönséges sufnijaiból (miközben lelkem egyre csak azon morfondírozott, magát védendő, a túlélésért harcolva, hogy visszaforduljon), egyszer csak ott állt előttem a fürge, gátlástalan fenevad, folyton változó, akár a kaméleon, mindig új színei mindig az előzőek is egyben. Főként a külső színek, melyekre születésük közben talál az ember, s melyek rögvest borzasztó szeretet tárgyai lesznek, imádja őket, s nem akarja, hogy eltűnjenek. De vannak belső színek is, a gyermeki és ifjonti állhatatosság tévhitének köszönhetően a felszíniek képére és hasonlatosságára alakítva. Kiváltképp a tisztaság színe, a morális fölnyí, az intellektuális tisztességé – illúziók festette átkozott színek!

A „Leopárd” (akiben azonnal, minden nehézség nélkül magamra ismertem) bundáját foltozó színeivel tapodtat sem mozdult előlem, akár egy anyafiú, akár egy egyházfiú. Sőt, rettenetes ereje – az igazság, az élet szükségességének ereje – visszatartott attól, hogy utamat folytassam, azt az utat, amit nem saját akaratomból, hanem épp az akarat hiánya miatt választottam, s amelyen semmiféle misztifikációra nincs szükség, hiszen *egymagunk* járunk rajta. Én meg, a misztifikátor, sőt, a misztifikáció különösen kifinomult esete, a becsülettel akart őszinteség áradásában többször azon a ponton voltam, hogy megadom magam, s visszatérek az öntelt, ostoba, közönséges világba, melyet épp csak magam mögött hagytam.

Aztán a „Leopárd” mellett felbukkant az egy testben egyesült álom és erőszakosság: az „Oroszlán”. Bundája foltokban hiányzott, bestiális trágyabűzt árasztott, renyhe, aljas, arrogáns, ostoba, egyedüli vágyai a henyélés és a zabálás; mégis áradt belőle annak az ereje, aki nem ismeri a gonoszt, hisz mindaz, ami alkotta, eredendően jó volt. Csupa álom, vadság, egoizmus és dühös éhség alkotta lényé-

ből az „Oroszlán” olyan életerőt merített, ami kifejezetten brutális erőszakossággal különböztette meg a külvilágtól. Amely szinte remegve fogadta.

A gondolatnak önmagában nincs értelme; amikor kifejezi magát, szétrombolja a valóságot, hisz felfalja.

Falni tudni – ez olyan bizonyosság, amivel rettenetesen nehéz nem élni: nehéz e tudás birtokában megállni, hogy ne lépünk be a világba, s ott ne szerezzünk királyhoz, fölényeskedő költőhöz hasonló pozíciót. Még ha csak részben is, de az „Oroszlánban”, akár egy formátlan jóslatban, magamra ismertem.

Ám jött még sokkal rosszabb is, amiben kénytelen voltam magamra ismerni. A csendből (apránként formálódó kontrollálhatatlan meghatározottság vagy jelenség, túl a dühödt és naiv képen, melyet a fiú magáról egész életén át dédelget) a „Nőstényfarkas” lépett elő, s csatlakozott a másik két bestiához. Tulajdonságai misztikus soványságban, csókok és tisztátalan cselekedetek által vékonyra koptatott ajkakban, messze eső járomcsontban és állkapocsban (a járomcsont egész fent, a szem vonalában, az állkapocs lent, a nyakat borító szálkás szőrzetben) öltöttek testet. Közöttük pedig hosszúkás üreg, amitől a homlok még jobban előreugrott, szinte kidudorodott, nevetséges, akár a halotti maszk.

Száraz szemeiben gyötrelem ült, viszolygást keltett, mert a szentek gyötrelemmel teli tekintetére emlékeztetett; elragadtatott szenvtelenségének fénye mintha az elkerekedett – hol meredt, hol réveteg – pupilla által termelt enyves váladék lett volna. A pofa közepén pedig a szőrzettől és a lyukaktól vaskos orr, a szinte teljesen elkopott felső ajak fölött; egy egészen emberi orr a fenevad képen, aki magából tengerimalacot csinál, ahogy a féktelen sóvárgás elüszkösíti.

A „Farkas” megrémített. Nem is a méltatlan dolgok miatt, amiket megjelenített, hanem már pusztán, mondhatni objektív felbukkanása is, maga a lény, hogy úgy mondjam, az „ecce homo”, aminek valóságosságától a tudat semmiképp nem tud szabadulni. Jelenléte megkérdőjelezhetetlen volt; minden reményem szertefoszlott, úgy éreztem, soha nem érek fel a mindent megülő csöndben előttem meredő titokzatos csúcsra. Oly szívesen jöttem idáig – fásultan, életkedv nélkül, egy sort sem írva, s úgy általában teljesen kiüresedve, talán csak „reménytelenség keltette megvetés” élt bennem, ez az újfajta vitalitás hajtott –, hogy most, mikor szembe kellett néznem ennek a békét nem ismerő bestiának a legyőzhetetlen erejével, akivel még összemérni magam is nevetséges kísérlet lett volna, teljesen lebénított a szorongás. Hátratántorított a kísértés, hogy visszatérjek oda, ahol más nem marad, csak a hallgatás.

Miközben zúgtam lefelé a lejtőn – igencsak nevetségesen festettem, hisz már egyszer legyőztem azt a világot, amelyhez tartoztam, s amelyről azt gondoltam, alávalóbb nálam, most pedig a költészet adta tekintély híján, misztikus, gyakorlatias, obskurus praktikáktól elbutultan zuhantam – hirtelen felbukkant egy alak, egy csönd aszalta alak, akiben megintcsak magamra kellett ismernem.

Amint észrevettem (nem voltam már más, csak magány és elfeledettség), oda kiáltottam: „Könyörülj rajtam, kérlek!” Akár az álmokban, amikor minden méltóság szertefoszlik, s akinek sírni kell, sír, akinek irgalomért kell könyörögni, irgalomért könyörög. „Nézd, milyen állapotban vagyok! Nézz ide, bár azt sem tudom rólad, ki vagy, mi vagy, a régmúltból ragadtál itt, vagy új kreatúra volnál!”

Mire ő finom, de korántsem természetes iróniával a szemében, komolynak szánt tekintettel rám nézett, s így szólt: „Igen, igazad van, árny vagyok, a múltból maradtam itt... lassan elenyészek az ötvenes évek Nagyvilágában, pontosabban Olaszországában...” Mosolya ironikus, enyhén neurotikus; komolyság vagy szenvedély fényének épp csak a lehetősége csillant meg lágy, gesztenyeszín szemében, a hangsúlyos járomcsont alatt arca sovány, gyermeki, száját (melyben kedvesség bujkált) mintha régi bűnért megbocsájtást remélő félszegség húzta volna gonosz vigorra; eltorzította vonásait, az jutott eszembe, olyan, mint egy toprongyos, koszos bandita. Így folytatta: „Északi vagyok, anyám Friuliból való, apám Romagna szülötte; sokáig Bolognában és más Pó-síksági városokban éltem, ahogy az *A hervasztó ötvenes évek* című könyv fülszövegében áll...” Itt újabb fogatlan mosoly következett (bár nem hiányzott egy sem). Mikor aztán a sárgás fogsor árnyas szegleteire boruló – jó- vagy rosszindulatú? – vigyor elhalványult, arcára naiv nemeslelkűség ült.

„A fasizmus idején születtem, még gyerek voltam, mikor megbukott. Aztán sokáig Rómában laktam, ahol más néven ugyan, de a fasizmus tovább élt; a kifinomult polgári kultúra hanyatlásának nyoma sem volt, inkább kart karba öltve (így mondják?) masírozott a kispolgárság végtelen tömegeinek tudatlanságával...” Vigyorgott, egyre csak vigyorgott, mintha a saját bűnösségét leleplező mosollyal akarná enyhíteni szavai súlyát, vagy mintha elnézést akarna kérni a semmitmondó szavakért, melyre lelkiismerete vagy a körülmények kényszerítik.

„Költő voltam – fűzte hozzá sietősen, akárha saját sírfeliratát diktálná –, a meghasonlott tudatot énekeltem, azét az emberét, aki a romba döntött városból elmenekül, s a megépülésre váró város felé igyekszik, szívében a pusztulás felett érzett gyász keveredik az új alapítás reményével, s küldetése a kettős érzélem megélésében ki is merül...” Egy pillanatra elidőzött rajtam tekintete (nem mint megsegítendő áldozatra, hanem mint tanítványra vagy interjúalanyra nézett rám). „Ezért van – folytatta –, hogy idő előtt kell elsorvadnom. A kétség vágta seb, az önmarcangolás fájdalom hamar privát nyűggé válik, az embereknek igaza van, ha nem foglalkoznak velük. Aztán meg... az életben mindenkinek egyetlen pillanat adatik...”

Derűre képtelen szemében egyetlen csepp maliciózus és fájdalmas mosoly bujkált; barátságos hangon folytatta: „Mondd csak, miért akarsz visszamenni oda, a hanyatlás völgyébe? Miért nem folytatod felfelé, egyedül? Hisz erről kellene szólnia életednek, és erről is szól.”

Ránéztem. Csupa kedvesség, csupa segítőkészség szülte lénye e nehéz órán vigaszt nyújtott. Apró termetű segítőm siralmasan festett. Nem apám volt, nem bátyám, nem áradt belőle a tekintély nyugtató, lenyűgöző ereje; leginkább egy hegyi kalauzhoz hasonlított. De az isten szerelmére! Abban a helyzetben, mikor életem mintha magába olvasztotta volna az eget és a földet, mikor olyan volt az egész, mint egy tanmese – sőt, mint egy túlvilági történet, melyben misztikus lejtőn kapaszkodom fölfelé a paradicsomi napfényben, ahogy az a szentekkel szokott megtörténni, mikor már önnön szent dalaik főhősei –, na szóval, egy ilyen helyzetben igazán megeshetett volna velem egy némileg nagyobb szabású vagy legalábbis regényesebb találkozás! Mintha minden azért történt volna, hogy felbukkanjon a vezető, aki a szükségszerűség útján jöve ért el hozzám, a költészet ragyogásától övezve, történelmem, kultúrám mélyéből. Lehetett volna, mondjuk maga Gramsci...

Kikelhetett volna a Testaccio negyedben található angol temető kicsike sírjából, háta Leopardi törékeny, kiegyenesedett háta, szögletes homloka szárd anyjáé, frizurája a húszas évek szinte romantikus lobonca, orrán olcsó, burzsoá értelmiségi szemüveg. Vagy, na tessék! Lehetett volna Rimbaud, tizennyolcéves korom Rimbaud-ja, ő is pont ennyi idős, kérlelhetetlen kölyök, sorsa és szavai már akkor egy isten sorsa és szavai, egy élő klasszikus, szép és dicsőséges, akár Alkibiádész; nem szeretkezni akarna vele az ember, csak csodálni ifjonti lelkének minden hevével... De lehetett volna mondjuk a Chaplin-féle Charlot is...

Ám mindössze egy kicsinyke, ötvenes évekbeli, civilizált polgári költőcske állt előttem, ahogy ő maga mondta keserűen, még arra is képtelen, hogy magán segítsen, nemhogy másokon. Mindazonáltal világos volt, hogy széles e világon – az én világomban – legyen bármennyire is nyomorúságos, hogy úgy mondjam, vidékies ez az alak – nekem ő jutott vezetőnek, s nem más.

„Ó, hát te vagy az! – mondtam – Felismerlek, fel bizony! Én téged – belepirultam, ahogy kimondtam, nem a megvallott bűn miatt, hanem mert megint megvallottam valamit – nagyon szerettelek! Be kell valljam, mindig is azt gondoltam, hogy „korunk legnagyobb költője” vagy, tulajdonképp költőink vezetője. Százszor olvastam köteteidet, mindig nagy örömmöm telt bennük, de most hadd kecmeregjek ki a zsákutcából – felnevettem –, amit műveid kritikai elemzése jelent, sok időt töltöttem vele, bármiféle társadalmi haszon reménye nélkül, csupa nárcizmusból. Te vagy az, akinek a stílusa számomra pozíciót és sikert hozott!”

Az ennedik vallomás kellemetlen traumájától kábán, az újdonságot már nem ismerő tudat örökös ismétléseitől szédülve körbetekintettem; a három félelmetes fe-nevad közül leginkább a misztikusan sovány „Farkastól” rettegtem (húsát a hús sa-nyarúsága emésztette, szartól és spermától bűzlött).

„Segíts rajtam – dadogtam, mert soha ilyen bizonytalan nem voltam egész éle-temben –, ez a bestia megfoszthat az erőtől és vágytól, hogy alkossak. Nem bírom elviselni a gondolatot, hogy ne legyek többé író.”

„Más útra kell térni – mondta rémült bölcsességgel, miközben a lehető legbaná-lisabb, legmondénabb stílussal próbálta oldani szavai súlyát –, ha egy helyzet ve-szélyesnek vagy méltatlannak tűnik. Ezzel a vadállattal, akinek jelenlétére panasz-kodsz, nem lehet viccelni.” Ahogy beszélt, folyton éreztem a nyelvi korrekciót, ami meghatott, mert tudtam, az irónia nem volt kedvére való, ő a komolyság, a szenvedély, az utca nyelvének bajnoka volt... Most pedig a litotész alakzatát használta: csítítani akart. Meglehet, a kortárs írók társaságában sajátította el e tudást. Tulaj-donképp, tulajdonképp... igen, kifejezetten polgári módon viselkedett, félt az igaz-ság szemtől szemben kimondásának fenségességétől, így szinte titkolózva kínálta, nyeglén, *másról beszélve*...

„Olyan, mint egy féreg, szétrág, tudod jól. Ha folyton egy érzelemről beszélsz, a szenvedélyeddé válik. Aztán a szenvedély átformálja az érzelmet.” Vigyorgott sa-ját szájbarágós stílusán, és szerényen pontosítva hozzátette: „Mint a litániában, ha egyetlen szót ismétletnek. Az ismétlés tulajdonképpen a jelentés elvesztése, a je-lentés elvesztése pedig azt jelenti, hogy... Na, ez aztán igazán lelkesítő... Hahaha!” Néztem, ahogy nevet a „vigasztalanság gyalázatában”, a feledés földjén.

Aztán abbahagyta a szegény, ártatlan, gyermeki kacagást, a stílus mesterének nevetését, hogy a beszélt nyelv tónusában folytassa továbbra is: „Hajtogasd a végtelenségig azt a szót, hogy szex! Mi marad a jelentéséből? Szex, szex, szex, szex, szex, szex, szex, szex, szex, szex, szex, szex, szex, szex... A világ a szex utáni vágyakozással válik egyenlővé, nem igazi világ lesz, csak egyetlen érzelem helye. Ez az egy érzelem létezik majd, s vele együtt a világ is, egész addig, amíg úgy összesűrűsödik, hogy már nincs is, és nem marad más belőle, csak a csodálatos projekció. Mikor majd a Vágyból vallás lesz, jól gondolja meg az ember, kivel áll össze. (Bár közben a Vallás – az Intézményesített – már mindenkit mindenkivel összepárosított.) És mégis lesznek, akik erre adják a fejüket. A vágy végtelen, talál majd férfiakat... Egész addig, míg egy olyanra nem lel, akinek akkora, de akkora, hogy végez vele. Ha, ha, ha! Az, akit így megáldott a természet, nem gyáros lesz vagy sajtócézár, nem lesznek birtokai Délen, gazdagsága vállalkozószelemből, papírtőkéből áll, hazája a széles nagyvilág. Ha, ha, ha! Ő fogja megmenteni a világot! Az új kor nem az abszurd módon hősi halált haltak által jön el (ez a szerep mindig a szerény és szegény fiataloknak jut, a reggiói, a palermói srácoknak, a kubai, az algériai, a grimauai, a lambrakisi fiúknak). Nyugat Városaiból e férfi fogja Pokolba kergetni a Vágyat, a városok mostani urát, azoknak szolgálva ezzel, akik még nála is hatalmasabbak, s akiknek végül történelmi örököse lesz. Ennél tovább mi együtt nem jutunk, hisz a világvégével vége lesz ennek a világnak. Ami meg a Remény kínálta perspektívákat (amiért meghal az ember) és az eljövendőre vonatkozó Terveket illeti, azokhoz én éretlen vagyok. Nincs hatalmamban vezetni téged a Remélt és az Eltervezett Dolgok két Királyságában.”

„Nincs más választásom – mondtam – veled tartok.” Rám sandított félénk, kemény tekintettel, kiugró járomcsontja fölött nedves szemekkel. Aztán elindult, én pedig követtem.

PUSKÁS ISTVÁN FORDÍTÁSA

